

РЕЦЕНЗІЯ

завідувача кафедри земельного кадастру
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
доктора економічних наук, професора **МЕДИНСЬКОЇ Наталії Василівни**
на дисертацію **ДАВИДЮКА Миколи Вадимовича**
на тему: **«Економічний механізм забезпечення сталого розвитку
сільських територій у повоєнний період»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Сталий розвиток сільських територій є ключовою умовою подолання депресивності сільських населених пунктів та формування сучасної поселенської мережі відповідно до європейських підходів. Його забезпечення потребує збалансованого функціонування соціальної, економічної та екологічної складових розвитку села, а також формування дієвого економічного механізму, що поєднує відповідні методи, інструменти та важелі впливу.

Реалізація моделі сталого розвитку ускладнюється наслідками повномасштабної війни, яка спричинила значні людські, матеріальні та екологічні втрати. Водночас потреба в ефективному використанні людського, природно-ресурсного, виробничого та інфраструктурного потенціалу сільських територій у повоєнний період актуалізує впровадження сучасного економічного механізму їх сталого розвитку вже сьогодні.

Саме необхідність забезпечення сталого розвитку економічної, соціальної та екологічної складових сільських територій зумовила вибір мети дослідження, яка полягає в розробленні теоретико-методологічних та інституційних засад формування економічного механізму їх сталого розвитку в повоєнний період. Це свідчить про своєчасність, актуальність і практичну значущість дисертації, а також її відповідність стратегічним пріоритетам розвитку українського села.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації. Загалом дисертація М. В. Давидюка характеризується комплексним підходом до вирішення проблеми формування економічного механізму забезпечення сталого розвитку сільських територій у повоєнний період. Запропонований автором концептуальний підхід враховує структурні особливості сільської економіки та можливості зміцнення фінансової спроможності сільських територіальних громад. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Її структура відповідає меті та завданням дослідження.

Обґрунтованість і достовірність результатів підтверджуються ґрунтовним опрацюванням теоретичних підходів до забезпечення сталого розвитку сільських територій, аналізом сучасних тенденцій розвитку сільської економіки та врахуванням кращих зарубіжних практик. Поєднання теоретичних і прикладних методів дало змогу автору здійснити комплексний аналіз статистичних даних щодо розвитку сільського господарства та фінансового забезпечення сільських територіальних громад.

На основі системного аналізу визначено ключові елементи економічного механізму забезпечення сталого розвитку сільських територій в умовах воєнних викликів і поглиблення децентралізації. Використання SWOT-аналізу дозволило виявити основні сильні та слабкі сторони, можливості й загрози його функціонування, а застосування абстрактно-логічного

методу – обґрунтувати стратегічні пріоритети державної політики сталого розвитку сільських територій у повоєнний період.

Позитивною рисою роботи є використання інституційного підходу для визначення чинників та пріоритетів формування інституційного середовища, необхідного для забезпечення сталого розвитку сільських територій.

Метою дисертації є розроблення економічного механізму забезпечення сталого розвитку сільських територій України у повоєнний період. Структура дослідження дала змогу всебічно розкрити особливості розвитку сільської економіки та виконати поставлені завдання щодо забезпечення сталості її економічної, соціальної та екологічної складових. Запропонований концепт базується на критичному аналізі існуючих наукових підходів і враховує ресурсні, фінансові, соціальні та екологічні чинники розвитку сільських територій, що свідчить про належний рівень наукової підготовки здобувача.

Висновки дисертації є логічними, аргументованими та повністю відповідають меті й завданням дослідження. Вони містять вагомі наукові положення та практичні рекомендації щодо формування економічного механізму забезпечення сталого розвитку сільських територій у повоєнний період.

Практичне значення та впровадження результатів дослідження. Основні положення дисертації використовуються у діяльності саморегулювних організацій, науково-дослідних установ та органів державного управління. Зокрема, парадигмальний концепт формування інституційної архітектури становлення економічного механізму забезпечення сталого розвитку сільських територій, який побудований на основі усунення впливу екстрактивних інститутів та зміцнення інклюзивних інститутів, що у підсумку сприятиме сталому розвитку соціальної, економічної та екологічної складових сфери життєдіяльності сільського населення, використовується у науково-дослідній діяльності Інституту агроєкології і природокористування НААН, зокрема в межах виконання наукової теми «Еколого-економічний механізм розвитку управління сільськими територіями в умовах децентралізації» (номер державної реєстрації 0222U004961) (довідка № 291 від 14.05.2026 р.).

У діяльності Асоціації фахівців землеустрою України при підготовці проєктів нормативно-правових актів та методичних рекомендацій використовуються результати дисертації, що стосуються становлення інституційної архітектури переводу сільських територій на модель сталого розвитку, яка базується на Глобальних цілях сталого розвитку, затверджених ООН, Єдиній аграрній політиці ЄС та фундаментальних засадах поглиблення децентралізації і функціонування мережі укрупнених територіальних громад в Україні, а також передбачає трансформацію стратегічного цілепокладання розвитку сільського господарства та сільських територій через модернізацію системи фінансового стимулювання сталого розвитку соціальної, економічної та екологічної складових функціонування сільської поселенської мережі (довідка № 34 від 28.05.2026 р.).

Повнота викладення основних наукових результатів в опублікованих працях. Повнота апробації та висвітлення результатів дослідження у наукових публікаціях є достатньою. Основні положення дисертації оприлюднено у 10 наукових працях, серед яких 5 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 5 тез наукових доповідей. Опубліковані праці відображають ключові результати дослідження, зокрема теоретичні засади забезпечення сталого розвитку сільських територій, аналіз ресурсно-виробничих і фінансових передумов розвитку сільської економіки, а також обґрунтування напрямів удосконалення економічного механізму її функціонування у повоєнний період.

Зміст наукових публікацій повною мірою відповідає тематиці дисертації та відображає її основні наукові результати. У роботі сформовано авторський підхід до інституційного забезпечення сталого розвитку сільських територій, удосконалено методологічні засади дослідження процесів формування економічного механізму сталого розвитку, а також розроблено практичні рекомендації щодо створення інституційного середовища для функціонування випереджального типу такого механізму. Науковий інтерес становлять також пропозиції щодо зміцнення бюджетної самодостатності сільських і селищних територіальних громад та підвищення ефективності використання наявного ресурсного потенціалу.

Використання широкого спектра методів наукового пізнання дозволило здобувачу обґрунтувати комплекс інституційних передумов і практичних заходів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку економічної, соціальної та екологічної складових сільських територій. Отримані науково-теоретичні та прикладні результати можуть бути використані як підґрунтя для формування стратегічних документів і механізмів повоєнного відновлення сільських територій. Аналіз змісту дисертації свідчить, що її структура, логіка викладу та оформлення відповідають встановленим вимогам до кваліфікаційних наукових робіт, а текст повною мірою відображає мету, завдання, результати та висновки проведеного дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження та опубліковані праці повністю відповідають принципам академічної доброчесності; ознак плагіату чи фальсифікації даних не виявлено. Роботу виконано на високому науковому рівні з дотриманням норм державної мови. Логічна послідовність викладу, змістовна цілісність та ґрунтовна аргументація основних положень дають підстави вважати дисертацію завершеною науковою працею. Отже, дисертаційне дослідження М. В. Давидюка на тему: «Економічний механізм забезпечення сталого розвитку сільських територій у повоєнний період» не має порушень норм академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. У цілому, визнаючи змістовність і наукову цінність дисертаційного дослідження, доцільно виокремити такі дискусійні моменти:

1. Незважаючи на те, що у дисертації М. В. Давидюка широко застосовано прийоми інституційного аналізу і виявлено ключові інституційні передумови становлення економічного механізму забезпечення сталого розвитку сільських територій, окремі теоретичні положення інституційного спрямування потребують додаткових пояснень. Зокрема, у підрозділі 1.2, с. 48 автор стверджує, що «розширення можливостей доступу малих форм сільського підприємництва до каналів інформаційного забезпечення потребує усунення такої інституційної прогалини як асиметричність інформації». У даному контексті доцільно було б дати більш ґрунтовне визначення поняття «асиметричність інформації» через призму усунення бар'єрів поживавлення ділової активності на сільських територіях.

2. На рис. 1.2, де представлено інституційні та секторальні виміри становлення економічного механізму сталого розвитку сільських територій в умовах воєнних викликів (с. 52), автор виокремив економічну, соціальну та екологічну складові сільського розвитку. Певною суперечливістю відзначається структуризація компонентів економічної та екологічної складових. Зокрема, автор розглядає інтеграцію сільського та лісового господарства компонентом економічної складової життєдіяльності сільських населених пунктів. Водночас велика кількість вчених трактує інтеграцію сільського та лісового господарства як ключовий фактор забезпечення екологічної стабільності сільських територій.

3. Автор, розглядаючи структуру економічного механізму забезпечення сталого розвитку сільських територій, виділяє такі його структурні елементи: бюджетно-податковий, грошово-кредитний, регламентно-дозвільний та майновий (с. 85). Водночас у дисертації у розгорнутому вигляді подано структуру лише бюджетно-податкового елементу (с. 86), який визначає інституційно-фінансові умови формування доходної та видаткової частин бюджетів сільських територіальних громад.

4. Як видно з табл. 2.2 (с. 111), де приводиться динаміка основних видатків сільських бюджетів України у 2013–2024 роках, у 2021 році порівняно з 2020 роком різко зросли видатки на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення. Водночас автор у тексті дисертації фрагментарно розглянув причини зростання вказаних статей видатків бюджетів сільських територіальних громад.

5. У дисертації мають місце певні семантичні двозначності при трактуванні окремих категорій, пов'язаних з об'єктом та предметом дослідження. Окремі положення дисертації перенасичені статистичною інформацією, зокрема в частині аналізу тенденцій доходів та видатків бюджетів сільських територіальних громад.

Висловлені зауваження не знижують загальний високий рівень дисертації і можуть слугувати предметом обговорення та дискусії при публічному захисті результатів, отриманих на основі проведеного дослідження.

Загальний висновок щодо відповідності роботи встановленим вимогам. Дисертація вирізняється актуальністю обраної тематики, комплексністю дослідження та своєчасністю вирішення поставлених наукових завдань. Робота має завершений і самостійний характер, містить вагомі науково-теоретичні, аналітичні та практичні результати, що відповідають предметній області спеціальності 051 «Економіка».

Основні положення, висновки та рекомендації дисертації належним чином апробовані та достатньо повно висвітлені в опублікованих наукових працях здобувача. Під час ознайомлення з дисертацією не виявлено ознак порушення принципів академічної доброчесності.

Дисертація на тему: «Економічний механізм забезпечення сталого розвитку сільських територій у повоєнний період» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Давидюк Микола Вадимович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент завідувач кафедри земельного кадастру Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор економічних наук, професор
Наталія МЕДИНСЬКА